

รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง CONSTITUTION AND POLITICAL INSTITUTION

สถาบันบริหาร ตุลาการ 8

ดร.สืบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์

สถาบันบริหาร

- ▶ ฝ่ายบริหาร คือ กลุ่มบุคคลที่ใช้อำนาจอธิปไตยผ่านคณะรัฐมนตรี (The Cabinet or Council of Minister) ซึ่งคณะรัฐมนตรีคือ คณะบุคคลผู้ซึ่งทำหน้าที่บริหาร ปกครองประเทศ และถือเป็นองค์กรที่มีอำนาจบริหารตามกฎหมายอย่างกว้างขวาง ภารกิจสำคัญของคณะรัฐมนตรี ในฐานะที่เป็นฝ่ายบริหารก็คือ การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำให้กฎหมายมีผลศักดิ์สิทธิ์จริง

▶ 1.) ประเภทของสถาบันบริหาร

กล่าวได้ว่าระบบการเมืองการปกครองทั่วไปจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันนิติบัญญัติกับสถาบันบริหารว่ามีความเกี่ยวข้องกัน อย่างไร ทั้งนี้เพราะความเกี่ยวข้องของทั้งสองสถาบันจะส่งผลต่อการบริหาร ของฝ่ายบริหารเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นสถาบันบริหารหรือฝ่ายบริหารซึ่งเป็นฝ่ายที่ทำหน้าที่บริหารและปกครองประเทศ

จึงประกอบไปด้วยประเภทต่างๆ ดังนี้

- ▶ **1) สถาบันบริหารที่ระบบราชาธิปไตยสืบทอดโดยสายเลือด (Hereditary Monarchy)**
- ▶ **2) หัวหน้าฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้งโดยตรง (Directly Elected Chief Executive)**
- ▶ **3) หัวหน้าฝ่ายบริหารในระบบรัฐสภา (Chief Executives in Parliamentary Systems)**

2.) โครงสร้างฝ่ายบริหาร

- ▶ **2.1) ฝ่ายบริหารในระบบประธานาธิบดี** ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบ ประธานาธิบดีจะมีระบบการปกครองต่างกันอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบประธานาธิบดี ที่มีตำแหน่งประธานาธิบดีในฐานะประมุขประเทศและ ฐานะประมุขฝ่ายบริหาร โดยคนคนเดียว ซึ่งจะเรียกระบบนี้ว่า ระบบประธานาธิบดี โดยระบบนี้จะเห็นได้ จากสหรัฐอเมริกาที่ผู้นำประเทศมาจากการเลือกตั้งของประชาชนผ่านคณะ ผู้เลือกตั้ง
- ▶ **2.2) ฝ่ายบริหารในระบบรัฐสภา** ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบรัฐสภา จะมีโครงสร้างการปกครองประเทศประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นตำแหน่ง ประมุขประเทศกับส่วนที่เป็นประมุขฝ่ายบริหาร

อำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหาร

1. กำหนดและแถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน
2. ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีออกกฎหมายได้ใน 2 รูปแบบ นั่นคือ **พระราชกำหนด (Emergency Decree)** และ **พระราชกฤษฎีกา (Royal Decree)**
3. **มีอำนาจในการยุบสภา**
4. แต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการทั่วประเทศ
5. บริหารการใช้งบประมาณแผ่นดิน

จำแนกความแตกต่างของฝ่ายบริหารในระบบรัฐสภา และระบบประธานาธิบดี

- 1 อำนาจของประธานาธิบดีได้มีกำหนดไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญว่า ฝ่ายบริหารมีอำนาจประการใดบ้างและฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจประการใดบ้าง
- 2 ในระบบรัฐสภา คณะรัฐมนตรีอยู่ในตำแหน่งตราบเท่าที่ยังได้รับความไว้วางใจจากสภาล่าง หากฝ่ายค้านในรัฐสภาสามารถลงมติไม่ไว้วางใจในนโยบายหรือกฎหมายสำคัญได้เป็นผลสำเร็จ(มีคะแนนเสียงมากกว่าฝ่ายรัฐบาล) คณะรัฐมนตรีต้องลาออกหรือมิฉะนั้นนายกรัฐมนตรีต้องแนะนำประมุขของรัฐให้ยุบสภา เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสิน ส่วนประธานาธิบดีจะอยู่ในตำแหน่งในระยะเวลาที่แน่นอนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

3. คณะรัฐมนตรี ในรูปแบบการปกครองของคณะรัฐมนตรี
นายกรัฐมนตรีเป็นเพียง บุคคลแรกในบรรดาบุคคลที่เท่ากันเท่านั้น
(the first among equals) ฉะนั้นการบริหารงานของคณะรัฐมนตรีจึง
มีลักษณะเป็นการรับผิดชอบร่วมกัน (collective responsibility) ของ
คณะรัฐมนตรีทั้งคณะ

แต่ประธานาธิบดีในรูปแบบการปกครองระบอบประธานาธิบดี
ฝ่ายบริหารที่รับผิดชอบ ในการบริหารคือประธานาธิบดีแต่ผู้เดียวอย่าง
แท้จริง

4. ในระบอบการปกครองแบบรัฐสภา ประมุขของรัฐจะเป็นแค่เพียงแต่ประมุขและสัญลักษณ์ของรัฐเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจในการบริหาร เพราะอำนาจดังกล่าวอยู่ที่คณะรัฐมนตรี ส่วนประธานาธิบดีในระบอบการปกครองแบบประธานาธิบดีนั้น ประธานาธิบดีมีสองสถานภาพกล่าวคือสถานภาพแรกเป็นประมุขของรัฐและสถานภาพที่สองเป็นหัวหน้าของฝ่ายบริหารพร้อมไปด้วย

สถาบันตุลาการ (Court)

▶ สถาบันตุลาการ

ศาลถือเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ โดยมีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งการใช้อำนาจหน้าที่ของศาลนี้ กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถาบันตุลาการมีหน้าที่ที่สำคัญใน การป้องกันเสรีภาพและการศึกษาสิทธิของประชาชน เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้ง หรือมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยฝ่ายตุลาการจะต้องเป็นผู้ใช้อำนาจอย่าง เสมอภาคต่อประชาชนทุกฐานะและอาชีพ ดังนั้นเพื่อให้ศาล ทำหน้าที่ได้ดีที่สุด ผู้พิพากษาของศาลจะต้องมีหลักประกันในความเป็นอิสระของตนเอง และปราศจากการแทรกแซงใดๆ

▶ **หลักความอิสระของผู้พิพากษา**

กล่าวได้ว่าหลักความอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิพากษา คดีทุกคดีถือเป็นหลักสำคัญ ในหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิด ความเป็นธรรมให้แก่สังคม ดังนั้น คำว่าหลักความอิสระของผู้พิพากษา หมายถึง ผู้พิพากษาสามารถทำภาระหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ ทั้งสิ้นโดย ผู้พิพากษามีความผูกพัน เฉพาะต่อกฎหมายและพิพากษาภายใต้ มโนธรรมของตนเท่านั้น ซึ่งความอิสระของ ผู้พิพากษาวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระ จาก 3 ฝ่าย คือ อิสระจากคู่ความ อิสระจากรัฐ และอิสระจากสังคม

► ระบบศาลไทย

หากกล่าวถึงการใช้ระบบกฎหมายของประเทศไทยย่อมไม่ต่างกับประเทศอื่นๆมากนักทั้งนี้เพราะประเทศต่างๆ จะมีระบบกฎหมายที่ใช้ในประเทศต่างกัน กล่าวคือ มีการแบ่งการใช้ระบบศาลออกเป็น 2 ระบบ คือ "ระบบศาลเดี่ยว" ที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) กับระบบศาลคู่ที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) กล่าวคือ ประเทศที่ใช้ระบบศาลเดี่ยว จะมีศาลยุติธรรมที่มีฐานะสูงสุดเพียงศาลเดี่ยวที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา คดีปกครอง และคดีอื่น ๆ ด้วย นั่นหมายความว่า หลักกฎหมายที่นำมาพิจารณาคดีต่าง ย่อมถือเอากฎหมายเอกชนเข้ามาใช้กับคดีปกครอง ด้วยโดยมีผู้พิพากษาเป็นผู้วินิจฉัยคดี

การแต่งตั้งและการเลือกตั้งผู้พิพากษา

การแต่งตั้ง :

บางระบบการเมืองมีระบบการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้พิพากษา เป็นการแต่งตั้ง ส่วนในประเทศไทยมีคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกและแต่งตั้งผู้พิพากษา ในสหรัฐอเมริกา ผู้ที่แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลสหพันธ์คือ ประธานาธิบดี ทั้งนี้โดยผ่านการรับรองจากวุฒิสภา ทั้งนี้ทั้งคณะกรรมการตุลาการและวุฒิสภาคือผู้ที่มีความสำคัญในการกลั่นกรองผู้พิพากษา

การแต่งตั้งและการเลือกตั้งผู้พิพากษา

การเลือกตั้ง :

สำหรับบางประเทศให้ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งผู้พิพากษาเองในบางระดับ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ประชาชนในมลรัฐเป็นผู้เลือกตั้งผู้พิพากษาของศาลบางประเภทในมลรัฐ ซึ่งทำให้ผู้พิพากษาได้รับความภาคภูมิใจว่าเป็นตัวแทนของประชาชน

โครงสร้างของตุลาการไทย

โครงสร้างของตุลาการไทยในปัจจุบัน มีส่วนประกอบที่สำคัญ
2ประการ คือ

1. ศาล
2. ผู้พิพากษาหรือตุลาการ

ประเภทของศาล

1 ศาลธรรมดา หมายถึง ศาลทั่วไปที่มีอำนาจในการวินิจฉัยคดีตามกฎหมาย โดยทั่วไปแบ่งออกเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร

2 ศาลพิเศษ คือศาลที่มีได้มีอำนาจวินิจฉัยคดีความทั่วไป แต่มีอำนาจวินิจฉัยคดีเป็นลักษณะทางการเมือง ซึ่งได้แก่ศาลรัฐธรรมนูญ

โครงสร้างสถาบันตุลาการ (ศาล)

